

Ne, jotka eivät ymmärrä kuinka laittaa ajatuksensa jäihin,
ei kannattaisi ottaa osaa kuumaan debattiin
- Friedrich Nietzsche

Epilogi on uusi prologi

On tullut aika Mesokosmoksen ensimmäisen kauden viimeisen eli kahdennenkymmenennenkuudennen jakson.

Kulunut vuosi

Kerrataan ensin hiukan kulunutta vuotta, joka alkoi jouluaattona 12-24-2018. Tällöin tavoitteeni oli julkaista viime vuosien aikana työstämiäni esseekirjoituksia ääniversiona sekä rikastuttaa käsiteltyjä aiheita lähipiirin tuttujen haastatteluilla. Keskeisenä teemana oli tieto sen monissa eri muodoissaan. Lähestyin aihetta haastatteluissa hyvin laaja-alaisesti haastateltavien omien erikoisosaamisalueiden puitteissa.

Haastattelujen tekeminen osoittautuikin mielenkiintoiseksi prosessiksi kysymysten suunnittelun ja toteutuksen osalta. Toisaalta tekniset ongelmat mikrofonin ja julkaisujärjestelmän äänilinkkien kanssa häiritsivät välillä työtä. Täytyy tunnustaa, että muutaman kerran mieleeni on tullut suorastaan apokalyptisiä ajatuksia teknologian ja ohjelmistojen yleisestä tasosta. Samalla suurvallat suunnittelevat uutta miehitettyä kuulentoa. Elon Musk jopa Marssin valloitusta. Toivottavasti panssarilasit ja järjestelmät ovat kunnossa. Ei järin lupaavalta kyllä vaikuta. Joskus suorastaan ihmetyttää, miten informaatioyhteiskunta pysyy pystyssä. Niin monet kerrat olen kuluneen vuodenkin aikana kuullut toiminnanohjausjärjestelmien toimimattomuudesta. Mutta riittää jupinat. Näillä mennään ja yritetään pärjätä. Uskoa riittää. Ja toivoa. Se on sydänasia.

Ilokseni sain viime kuussa tiedon, että eräs henkistä kulttuuria tukeva säätiö myönsi seuraavalle Mesokosmoksen tuotantokaudelle avustusta, joten jaksot rullaavat ja laatu toivottavasti vain paranee sen myötä. Sponsoreita tietysti otetaan vastaan lisääkin, mutta välimainoksilta ja tuotesijoittelulta on toistaiseksi välttytty. Kiitokset apurahasta päättäneille tahoille.

Tässä vaiheessa täytyy kiittää kaikkia haastateltavia yhdessä ja erikseen:

- Morsoa, joka toimi ajattelun loppua käsittelevän dialogikirjoitukseni muusana ja vastapuhujana ([episodi 3](#))
- Jukkaa ensiluottamuksesta ja eniten kuuntelukertoja keränneen elämänfilosofiajakson avauksesta ([episodi 4](#))
- Paulaa kannustajana ja ensimmäisenä rohkeana naisääneenä Mesokosmoksessa ([episodi 15](#))
- Jussi Penttistä, joka kahdessa jaksossa hienosti avasi ajatuksiaan advaita vedantalaisen tiedon tien kulkemisesta ja harjoittelusta ([episodi 10](#) & [episodi 12](#))
- Taavi Kassilaa hämmästyttävän spontaanista ja erittäin ammattimaisesta otteesta sekä joogafilosofian että median parissa, jolloin sain itsekin muutaman hyvän vinkin haastattelujen toteuttamiseen ([episodi 11](#))
- Jukka Ammondia sykehdyttävästä kolumnista ja äänityshetkestä, joka hienolla tavalla avasi kirjallisuudentutkimuksen korkeuksia itselleni ([episodi 13](#))
- Pekka Kivikästä vieraanvaraisuudesta ja lämpimistä haastatteluhetkistä, kalliomaalausmatkat oli yksinkertaisesti kunnia tehdä ([episodi 17](#))
- Antti Savinaista kristallinkirkkaasta ja saumattomasta ajatuksen juoksusta ja yhteistyöstä teosofisten kysymysten parissa ([episodi 16](#) & [episodi 24](#))
- Pentti Tuomista innosta ja paneutumisesta gnostilaisiin aiheisiin ja veljellisestä kädenpuristuksesta silloin, kun itse tarvitsin apuja luennointiin ([episodi 19](#) & [episodi 23](#))
- Alexander Jaloa kanssahyppäämisestä ajan ja matematiikan kiehtoviin teemoihin, joihin tunnen mitä suurinta viehtymystä ([episodi 20](#))
- Jeremy Qvickiä mentaaliavaruuden matkasta, jossa läsnäolo jätti erityisen muiston tietoisuuteeni ([episodi 22](#))

Kaikkia jaksoja oli todella ilo tehdä. Toivottavasti osa ilosta ja innosta on välittynyt kuulijoille. Kiittämättä ei voi jättää kotiväkeä Maariaa, Taraa, Varjoa ja Viviania, joiden kärsivällisyyttä on kovasti koeteltu arki-iltoihin ja viikonloppuihin tihkuvasta hikisestä pyykistä johtuen. Jaksoja on julkaistu vuoden ajan säännöllisesti joka toinen viikko. Taustajoukoissa fyysisestä lihashuollosta ja hieronnasta vastannut ystäväni Mia yhdessä personal trainerini kanssa ovat ansainneet erityismaininnan projektin onnistumisen osana. Ei henkistä kulttuuria ilman kehon huolenpitoa.

Suuri kiitos kaikukoon myös kuulijoille, joita tilastojen mukaan on riittänyt kohtuuvvella. Arvelin alunperin, että kukin jakso voisi saada pienellä muutaman sivuston linkityksellä ja Facebook-ilmoittelulla viitisen sataa kuulijaa per vuosi. Tämä oli aika hyvä arvio, sillä nyt parhaat jaksot ovat keränneet jo lähes 700 kuuntelukertaa. Keskiarvolta mennään jopa hiukan yli 500 tänä vuonna. Tämä tarkoittaa noin 12000 kuuntelukertaa kaikkien jaksosten osalta, joka on mielestäni ihan hyvä määrä niche¹ kohderyhmälle. Toki näillä kerroilla ei YouTube-tähdeksi lennetä, mutta marginaalialuepiiriin ja tavoitteisiin suhteutettuna ei paha.

¹ Niche on sivistyssana, joka tarkoittaa erityisen sopivaa toiminta-aluetta, paikkaa tai lokeroa jollekin asialle, olennolle tai ihmiselle. -<https://fi.wikipedia.org/wiki/Niche>

Eniten taustatukea jaksojen jakelulle ovat tarjonneet Jukka Lindforssin ylläpitämä teosofia.net sivusto ja RuusuRisti ry:n sivusto, joka on julkaissut jokaisen jakson omilla äänitteet sivullaan. Myös haastateltavien omat verkot ovat tuoneet kävijöitä. Vapaaehtoistyönä tehdyt jaksot on tehty lounasvoimin. Tosin jotkut ovat kieltäytyneet tarjouksesta ja väkisin halunneet tarjota senkin vaivan palkaksi tarkoitetun lounaan allekirjoittaneelle. Toivottavasti kuulijat omalta osaltaan muistavat lähestyä haastateltavia kysymyksin ja kiitoksin, jos jaksot ovat herättäneet ajatuksia.

Oppiläksyjä

Huomasin haastatteluja tehdessä, että se olikin itseasiassa äärimmäisen hyvä keino syventää omaa tietoiheen tutkimusta. Tajusin amerikkalaisen kvanttimekaniikan ja teoreettisen fysiikan professorin Sean Carrollin Mindscape-podcastiä² kuunnellessani, että useat tutkijat käyttävät hyväksi haastattelumenetelmää kerätäkseen tietoa ja ideoita alan asiantuntijoilta. Mikä hienointa, kun ja jos haastattelut tehdään myös yleiseen jakoon. Tällöin suurella yleisöllä on mahdollisuus päästä käsiksi siihen tietoon, jonka pohjalta tutkija tekee omaa päättelyään, usein kirjoittaa oman kirjansa.

Tietoa käsittelevä aihe on edelleen ajankohtainen. Niin se on ollut vuosituhannet. Tänä vuonna 2019 Suomen itsenäisyyspäivän juhlavastaanoton teemana on tieto. Presidentti Sauli Niinistö kertoo tiedotteessa³:

“Jokainen voi osaltaan edistää kunnioittavaa keskustelukulttuuria sekä vahvistaa luottamusta tietoon ja asiantuntijuuteen, ja mikä olennaisinta, pysyä totuudessa. Tämä rakentaa luottamusta.”

Aihe on myös vaativa, kun sitä alkaa pohtimaan juurta jaksan. Kunnioitus, luottamus ja totuudessa pysyminen ovat oma asiansa, kuten ovat totuuden etsiminen ja sen löytäminen.

Omat, välillä henkilökohtaiset avaukset ja aiheiden luonnehdinta Mesokosmoksessa, sen lisäksi, että jaksot ovat pääosin käsitelleet filosofiaa, tietoteoriaa ja esoterismia, eivät kuulu niin kutsuttuun mainstreamiin. Esoterismi lyö kuitenkin aina silloin tällöin läpi valtamedian uutiskynnyksen. Usein esoterismi on näytetty negatiivisessa valossa joko pakanallisen ja vahingollisen okkultisen magian harjoittamisena tai taikauskoisena huuhauluna kaikenlaisine paheksuttavine lieveilmiöineen. Viime vuosina esoterismin harjoittamisen polariteettia on käännetty neutraalimmaksi, jopa positiiviseksi sen historiantutkimuksen kautta. Esoteerisilla yhteisöillä on ollut merkittävä vaikutus Suomen yhteiskunnan, kulttuurin ja identiteetin rakentumiseen, puhumattakaan suurista valtioista, joiden historia juontuu vielä väkevämmin mystiseen renessanssiin ja sitä varhaisempaan kulttuurin rakentajien katkeamattomaan traditioon.

² <https://www.preposterousuniverse.com/podcast/>

³ <https://www.presidentti.fi/tiedote/itsenaisyyspaivan-juhlavastaanoton-teemana-tieto/>

Huomaan, että Mesokosmoksessa keskustelujen tahti on varsin verkkainen verrattuna moneen muuhun podcastiin. Esimerkiksi seuraamani englanninkieliset filosofia ja kvanttimekaniikka podcastit ovat varsin vauhdikkaita ja välillä ihmettelen onko minusta tullut jonkinlainen vanha sammakko, joka on pudonnut jonnekin meditatiiviseen pohdiskelun pohjattomaan kaivoon kirnuamaan vettä, kun maailma taas tuntuu menevän omia menojaan. Ja silti olen saanut pari kertaa palautetta, että puhe on ollut liian nopeata. Arvelin, ja yritin huomioida, että filosofinen aihepiiri vaatii hitaampaa artikuloitua. Jännä psykologinen huomioni vuosien varrella on ollut se, että aamu- ja iltapäivän välillä on huomattava ero siinä, miten äänihuulet ovat jännittyneet ja miten nopeasti tajunnanvirta juoksee. Keskustelujen ja puheen nopeutta on tämän monimutkaisen suhteellisuuden takia erittäin vaikea arvioida sekä omakohtaisesti että ennakoida sitä kaikkien muiden omaksumiskykyyn sopivaksi. Monet podcast-sovellukset kännyköissä antavat mahdollisuuden nopeuttaa tai hidastaa äänitettä, joten tämä asia on varmaan tullut useinkin käyttäjille vastaan.

Äänityksissä olen saanut hiukan vihiä siitä, miten tarkkaa ja vaativaa ammattilukijoiden ja puhujien työ voi olla. Vasta, kun tuotoksen kuuntelee puhtaana äänitteenä, niin huomaa yksityiskohtia, jotka tavallisessa kommunikoinnissa jäävät huomaamatta. Samalla olen oppinut haastateltavista henkilöinä paljon uutta ja mielenkiintoista, joka on auennut vasta useiden editointikuuntelukertojen jälkeen. Kannustan kuulijoita kuuntelemaan vähintään kaksi kertaa kunkin mielenkiintoisen jakson. Paljon elämää kokeneiden haastateltavien sanojen takana on enemmän tarinaa kuin ensi kuulemalta ehkä ymmärtää.

Tulevaisuus

Vihapuheen ja myötätuntolakkojen aikana tiedon filosofinen käsittely voi tuntua abstraktilta ja merkityksettömältä ajanhukalta. Kaipaamme tajunnan räjäyttäviä kokemuksia, yhteiskuntaa ravisuttavia ulostuloja ja kannanottoja. Enemmän toimintaa, vähemmän puhetta ja teorioita. Joskus ihmisissä huomaa salaa sen toiveen, että jotain radikaalia ja katastrofaalista tapahtuisi juuri heidän aikana. Onneksi suurin osa ihmistä tyytyy vain odottamaan sitä. Valitettavasti jotkut ottavat oikeuden omiin käsiinsä. En tiedä voiko mikään yksittäinen asia, tai edes monet asiat yhdessä koskaan estää sisäistä terroristiamme. Mutta filosofin perushyveiden eli kohtuullisuuden ja suhteellisuuden tajun kehittäminen ei varmaan tee kenellekään pahaa.

On totta, että tietyillä yhteiskunnan sektoreilla pehmeät arvot eivät ole vielä puskeneet läpi. Silti enenevissä määrin pienemmät yritykset, mutta yllättävää kyllä, myös suuremmat teknologiayritykset ovat alkaneet puhua henkisestä hyvinvoinnista, mentaalisesta valmennuksesta, motivaatiosta, tietoisuustaidoista, tunneälystä, intuitiosta ja sosiaalisesta viisaudesta. Parhaimmissa yrityksissä kokeillaan jo naurujoogaa. On kuljettu jonkin verran matkaa siitä, että liian kapea-alaisesta tiedon ihannoinnista on päästy myötätuntoon. Edes sanojen tasolla. Ja menee varmaan vielä jonkin aikaa, että myötätunnosta siirrytään rakkaudellisuuteen. Edes sanojen tasolla. Muutoksen tie on pitkä ja monivaiheinen. Siinä voi kiinnittää huomiota moniin seikkoihin ja sanoihin. Kullakin käsitteellä on oma painolastinsa.

Jotenkin minulle jäi sellainen olo, että tieto sanalla sitä lastia riittää kevennettäväksi pidemmäksikin aikaa, joten olen kaavaillut jatkaa saman teeman alla. Seuraavan tuotantokauden sisältö tarkentuu vuoden edetessä, koska edelleenkään mitään ei ole valmiiksi kiveen kirjoitettu. Lopulliset aiheet muovautuvat haastateltavien mukaan, haastateltavien aikataulut määrittelevät niiden käsittelyn, kaikki tapahtuu enemmän tai vähemmän ad hocina⁴. Tämä tuo tietysti oman pienen jännityksen tekemiseen.

Vilpiton toiveeni on, että joku tietoteorian suomalaisista akateemisista tutkijoista saa kalenteriinsa aukon, johon sopii haastattelu Mesokosmoksessa. Podcastini intropuheessa mainittu teknologia saa ainakin kvanttimekaniikan käsittelyn kautta uutta sisältöä. Kuulijoiden toiveena on ollut käsitellä muun muassa spiritualismia, fenomenologiaa, minuuden käsitystä teatteritaiteen opiskelun kautta sekä pyhää geometriaa. Jotkut vastaavanlaiset aiheet ovat siinä mielessä haasteellisia, että ne vaativat usein, tai ainakin hyötyvät siitä, jos samalla voisi esittää konkreettisesti silmille jotain, visualisoida aihetta. Mutta tykkään itse haasteista ja olen päättänyt yrittää aukaista sakraaligeometrian tutkimuksiani pelkän puheen ja tekstin kautta. Samoin joku matematiikkaa syvältä liippaava jakso on tulossa, jos tähdet sen sallivat. Enempää on turha luvata, koska tässäkin on nähtävästi jo liikaa toteutettavaksi.

Olen myös varannut tulevan vuoden budjetista hiukan saavutettavuusvaatimusten⁵ hoitamiseen. Vaikka laki ei edellytäkään tällaista yksityisen sektorin toimijaa tekstittämään podcasteja, voi se olla jollekin kuulosta vammautuneelle tai muuten kuulemaan estyneelle henkilölle iso asia. Eli jatkossa, ei vain esseistä, vaan myös haastatteluista on äänitteen lisäksi tulossa tekstitetyt versiot.

Takana on touhukas vuosi, käsillä mullistavat ajat (kuten aina) ja edessä tuntematon tulevaisuus. Itselläni on jossain määrin ollut hyvät paikat nähdä ja kokea suomalaisten henkisten liikkeiden kehitystä. Ensinnäkin jo 25 vuotta luentotoimintaa järjestäneen Forum Humanumin⁶ hallituksessa kokeneiden kollegojen seurassa ja toisekseen yhden vanhimman suomalaisen esoteerisen koulun ja perinteen jatkajan, ensi vuonna 100 vuotta täyttävän Ruusu-Risti⁷ ry:n jäsenenä. Mutta kokisin varmaan jonkinlaista vajavaisuutta, jos en olisi samalla ollut ankkuroitunut työelämän kautta suomalaiseen yhteiskuntaan. Työn rytmittävä tasapainottava vaikutus on tullut ehkä vain tärkeämmäksi ajan myöten, vaikka nuorempana työn näki ehkä enemmän kahlitsevana oravanpyöränä. Yhtä vaikeaa olisi kuvitella elävänsä maassa, joka ei olisi yhdistynyt tietoverkkojen ja julkisten kulkureittien kautta kaikkiin muihin maihin ja kulttuureihin.

Internet on valtava aarreaitta ja teknologia on uskomaton uloke muuten kapeille aisteillemme. Kyse on vain siitä, pystymmekö ihmisinä hyödyntämään sen tarjoaman tiedon määrän ja toisaalta pystymmekö valjastamaan annetut tiedonkäsittelymahdollisuudet. Vaarana on kadottaa luontoyhteys, eksyä päänsisäisiin kaikukammioihin, tipahtaa virtuaalisiin kuiluihin ja riitautua siellä kaikenlaisen hälyn ja ristiriitaisten viestien kanssa.

⁴ https://fi.wikipedia.org/wiki/Ad_hoc

⁵ <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/lait-ja-standardit/keita-laki-velvoittaa/>

⁶ <http://forumhumanum.fi/>

⁷ <http://ruusuristi.fi/>

Esko, eräs ystäväni sanoi, että todellisuudessa asiat riitelevät keskenään mentaalisisessa maailmassa. Ihmiset samaistuvat asioihin, se on se ongelma. Välillä minusta tuntuu, että asia on paljon yksinkertaisempi. Me emme vain yksinkertaisesti tiedä mistään mitään.

Totuudessa pysyminen

Eikö tässä pureuduta jo tiedon tosi ytimeen? On helppo vajota agnostismiin ja nihilismiin⁸. Väittää, että emme tiedä mistään mitään. Mutta, jos tieto määritellään sen kautta, että pystymmekö paremmalla kuin 50% todennäköisyydellä ennustamaan, mitä seuraavaksi tapahtuu ympärillämme, niin ainakin jotain asioita tiedämme paremmin kuin toisia. Sanotaan vaikka, että heität kolikkoa 200 kertaa. Jos pystyn arvioimaan marginaalin, että kuinka monta kertaa saat kruunan ja kuinka monta kertaa klaavan, niin kutsukaamme sitä tiedoksi. Sanotaan sitten, että 10 henkilöä toistaa saman kokeen. Väitteeni on, että mitä useamman kokeen teemme, niin sitä vakaammin kaikkien kokeiden yhteen laskettu kruunujen ja yhteen laskettu klaavojen määrä lähestyy toisiaan. Väitteeni on myös, että suurimmassa osassa 200 heiton kokeita kruunujen ja klaavojen suhteellinen määrä on 75 ja 125 välillä⁹. On suorastaan surkuhupaisaa, jos todennäköisyydet lopulta edustavat meille parasta eli varminta saatavilla olevaa tietoa.

Kun laitan kattilaan kylmää vettä, lieden päälle suurimmalle lämmölle ja kattilan liedelle, niin voin olla varma, että normaaliolosuhteissa vesi alkaa jossain vaiheessa kiehumään. Normaalisissa ilmanpaineissa se tapahtuu 100 asteen kohdalla. Tämä ei äkikseltään tunnu liittyvän mitenkään todennäköisyyksiin, koska se on pikemminkin vallitsevaan ympäristöön perustuvaa varmaa tietoa. Vesi kattilassa ja kattila kuumalla levyllä ovat aina toimineet samalla tavalla. Atomien ja pienhiukkasten tasolla kuitenkin mikään ei ole varmempaa kuin epävarmuus. Jollain mielenkiintoisella tavalla mikromaailman epävarmuus muuttuu tunnetuiksi luonnonlaeiksi meso- ja makromaailmassa, ihmisen mittakaavassa ja kosmisissa kokoluokissa.

Matemaattinen, materialistinen ja teknologinen tieto on toistettavissa, ennustettavissa ja soveltavissa. Siksi niiden ilmaisema data ja informaatio on saanut tiedon leiman. Olemme ottaneet paljon vanhemman tiedon käsitteen ja painaneet sillä symbolisen leiman uusien käsitteiden päälle, koska tieto on perinteisesti sisältänyt jotain todellista ja jollain tavalla todeksi havaittavaa. Emme ole halunneet luopua unelmasta, että on olemassa jotain todellista. Sen sijaan olemme pahemman kerran sekoilleet käsitteiden kanssa. Vaikka pitäisimme ilmiömaailmaa illuusiona, niin silti tahtoisimme nähdä ainakin tämän väitteen varmana tietona, realiteettina, anti-illuusiona. Joko todellisuus on a) henkiset ideat ja materialistiset luonnonlait kaiken ilmenneen takana, tai b) se on meidän kokemuksemme tai sitten c) se on meidän väitteemme tästä kaikesta. Jollekin näistä kolmesta annamme totuudellisuuden leiman. Jos emme antaisi, niin kaikki muuttuisi absurdiksi.

⁸ Tietoteoreettinen nihilismi kieltää totuuden tietämisen mahdollisuuden.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Nihilism>

⁹ Lantiniheitoon liittyvät todennäköisyydelaskennat ovat oppikirjaesimerkkejä. Mainitsemaani tapausta voi tutkia esimerkiksi monipuoliseen laskentaan kykenevällä WolframAlpha hakukoneella:

<https://www.wolframalpha.com/input/?i=200+coin+tosses>

Väite, että emme tiedä mistään mitään on oikeastaan aika halpa heitto. Sillä on 100% mahdollisuus osua oikeaan, koska on helppo kategorisesti kieltää kaikki. Tieto ei voi kuitenkaan perustua pelkästään väitteisiin.

On astetta hankalampi väittää vastaan sitä argumenttia, että tieto perustuu sopimuksiin. "Yleinen konsensus on, että..." Jos emme ole sopineet aksioomista ja siitä, mitä on johdonmukainen ajattelu ja miten todistaminen tapahtuu, niin silloin on turha puhua minkäänlaisesta tiedosta edes matematiikan ankaran täsmällisellä kielellä.

Matemaattinen todistus on oma taitolajinsa. Joskus on vaikea nähdä loogiselle todistamiselle ja sen tyylliselle tietämiselle mitään arvoa. Epäilemme syvästi, että matemaattisessa todistamisessa ja tiedossa on kyse vain mentaalisesta trikistä. Se on kuin taikatemppu, jossa meidät on saatu uskomaan tiettyjä asioita, kuten esimerkiksi, että $1 = 1$, joka pitää paikkansa kaikissa universumin kolkissa. Se voi hyvinkin olla massahypnoosia. Kun vertailemme järkipäistä tietoa arkisiin kokemuksiin näemme, että niissä liikutaan ihan omissa ulottuvuuksissa. Matemaattinen todistus ei periaatteessa ole riippuvainen konsensuksesta, koska sen pitäisi toimia sellaisenaan ilman auktoriteettia. Mutta käytännössä monet matemaattiset todistukset ovat monimutkaisia ja vaikeasti lähestyttäviä. Matemaattinen, mahdollisesti kaikki muukin tieto on riippuvainen kontekstista. Tarvitaan erityistä tietoa, jotta voidaan näyttää minkä arvoista jokin yleinen tieto on. Joudumme tukeutumaan muiden asiantuntijoiden tietämykseen. Näin pääsemme yllättävän lähelle konsensusvaatimusta.

Tieto sekoitetaan usein siihen, että jokin asia on totta ja se voidaan tietää vain, jos kaikki maailmassa ovat samaa mieltä asiasta. Tämä on tietysti mahdoton tehtävä, koska joku voi ihan vain piruuttaan päättää olla toista mieltä, ettei konsensus täytyisi. Ja aivan varmasti joku haluaa olla toista mieltä ihan vain näyttääkseen, että ajattelee toisin kuin muut. Näyttääkseen voimansa.

Arkisemmat esimerkit voivat valottaa tiedon ongelmaa paremmin. Mistä tiedämme, että jotain on tapahtunut vastikään? Muisti ja tallenteet kertovat sen meille. Jos yhdistämme useamman ihmisen muiston tapahtuneesta, saamme selkeämmän kuvan tapahtumasta. Vertailemalla silminnäkijätodistuksia keskenään voimme ratkaista jopa ristiriitaisuuksia, joita todistukset voivat aiheuttaa keskenään.

Datan ja informaation aikakaudella, nyt kun kamerat tallentavat kaiken autoissa, kaupoissa ja yleisötilaisuuksissa, unohdamme helposti, että tietoon on perinteisesti sisältynyt kokemuksellisuus, aistiminen ja havainnointi. Kuva, ääni ja video eivät päästä meitä samasta henkilökohtaisesta vastuusta, johon ihmiset aikakausina ennen ulkoisia tallennuslaitteita ovat törmänneet. Samalla tavalla kuin ihminen voi valehdella tai väittää mitä haluaa, samoin mediaa voidaan manipuloida. Samoin kuin ihminen on retorisesti voinut johdattaa kuulijansa puolittuuksia kertoen harhaan, samoin media voi omalla sensuurillaan johdattaa meidät vääristyneeseen tai yksipuoliseen kuvaan todellisista tapahtumista.

Miten olla lojaali totuudelle, miten pitää tieto puhtaana kohinasta ja vääristymistä? Yksi keino on koetella itseä ja tietoa. Otan esimerkiksi yhden taiteessakin paljon kuvatun kohtauksen Uudesta Testamentista Matteuksen evankeliumista. Pietari, Jeesuksen opetuslapsi, oli hiukan aiemmin Öljymäellä vakuuttanut lojaaliutta Mestarilleen. Kun Jeesusta vietiin kuulusteltavaksi ylipapille, joutuivat myös Hänen opetuslapset syytösten kohteeksi. Tuli hetki, heti perään toinen ja kolmas, joissa Pietari joutui valitsemaan, että puhuisiko eli todistaisiko hän sisäisen tietonsa puolesta vai sitä vastaan. Seuraavassa on pieni sitaatti kyseisestä kohdasta¹⁰:

"Vähän sen jälkeen he, jotka seisoivat siellä, menivät ja sanoivat Pietarille: 'Totisesti, sinä myös olet yksi heistä, sillä kielimurteesi paljastaa sinut.' Silloin hän (Pietari) rupesi sadattelemaan itselleen ja vannoi heille: 'En tunne sitä miestä.' Samassa lauloi kukko."

Todellakin, Pietari ei omaa henkeään suojellen uskaltanut pysyä totuudessa vaan toimi parempaa tietoaan vastaan. Hän oli sen lisäksi unohtanut Mestarinsa vuorisaarnassa esittämät opetukset, että oli parempi olla vannomatta, koska loppujen lopuksi mikään ei ole ihmisen käsissä. Raamatun kertomuksista päätellen vannomattomuus ei ollut kovin yleinen ihanne eikä helppo toteutettavaksi.

Siihen aikaan murteilla oli suuri merkitys. Sisä- ja ulkopiirejä rajaavat salasanat valittiin usein niin, että vain tietyn murteen omaavat heimot pystyivät lausumaan oikein tietyt sanat. Tässä tapauksessa Pietari paljasti puhetyylillä itsensä, mutta ei silti halunnut tunnustaa kuuluvansa Jeesuksen opetuslapsijoukkoon. Myös arjessa tapahtuu joskus vastaavaa. Varas voi kiinni jäädessä anastamansa esine vielä kädessään väittää, ettei ole ottanut mitään.

Mielenkiintoista evankeliumin kohtauksessa on sana, jota käytetään kuvaamaan tuntemista. Se on kreikaksi *eido*, joka viittaa näkemiseen¹¹. Sanan merkitys ottaa eri asiayhteyksissä hiukan eri nyansseja viitaten sisäiseen tietämiseen, sen tuntemiseen mikä on asioiden todellinen laita. Pietari siis kielsi tuntevansa aistikokemusten kautta Jeesuksen, vannomalla vannoi ja todisti toisin kuin tiesi. Mutta mitä Pietari olisi sanonut, jos häneltä olisi kysytty, että tietääkö hän, että Jeesus oli Kristus? Olisiko hän voinut kieltää tietävänsä sen?

Totuuden etsiminen

Halusin tuoda tämän esiin siksi, että arkaaiseen tietokäsitykseen liittyi vahvasti havainnointi ja juuri siinä merkityksessä todistaminen (kreik. *martys*), silminnäkijätodistus. Jotta oikeus tapahtuisi ja totuus tulisi ilmi, tarvitaan paikalle sekä syyttäjä että todistaja. Tämän takia länsimaisessa oikeuslaitoksessa käytetään edelleen kahta puolta epäillyn kanssa. Homma toimii, jos molemmat puolet, syyttäjä ja puolustaja ovat tasaväkisiä ja osaavat tehtävänsä.

¹⁰ Matteus 26:69-75

¹¹ <https://biblehub.com/greek/1492.htm>

Juutalaiskristillinen oppi on vahvasti näiden vastakohtaparikäsitteiden kyllästämä. Totuus ja Jumala on yksi, mutta niitä lähestyttäessä maailma tarjoaa teesin ja antiteesin, Kristuksen ja Antikristuksen. Sokrateen menetelmä, myös Platonin dialogit kokonaisuudessaan ovat sitä, että niissä ihmisten käsitys asioista laitetaan tulikasteeseen. On helpompaa, että näkökantoja edustaa oikeasti useita eri henkilöitä, kuten dialogeissa on tapana. Todellinen taito on se, että molemmat sekä teesi että antiteesi, syyttävä ja puolustaja yhdistyvät samassa henkilössä. Ilman jakautunutta persoonaa. Suomalaisessa oikeuslaitoksessa syyttäjällä onkin tasapuolisuusvaatimus¹² eli hänen täytyy ottaa oikeusprosessissa huomioon ja tuoda esiin molemmat kannat.

Pelkkä passaaminen ja puolueettomuus ei näytä riittävän totuuden selvittämiseksi. Tarvitaan polariteetti. Meidän on uskallettava tehdä valintoja, erehtyäkin, jotta totuudella olisi edes potentiaalia tulla esiin. Evankeliumin kirjoittajan asetus on tietysti valmiiksi väritetty. Juonen malli on rakennettu jo valmiiksi johdattamaan lukija tiettyyn tapahtuman tulkintaan. Tosielämässä tilanteet ovat usein paljon epäselvemmät ja niissä vaaditaan hyvää erottelukykä. Valinnat joudutaan tekemään ikään kuin sumussa, toisen käden tietoon pohjautuen. Sumuverhon takana on havaittavissa jokin hahmo, mutta tarkkaa kuvaa ei ole saatavilla.

Tässä tulemme tiedon tien kulkijan käännekohtaan. Riittääkö meille toisen käden tieto? Riittääkö se, että kuulemme toisten julistavan ja todistavan siitä, että he ovat tavanneet merkillisen henkilön, kohdanneet merkillistä tietoa? Raamatullisessa kontekstissa pysyen, Jeesuksesta sanottiin, että hän puhui kuin se, joka tiesi ja jolla oli valta. Onko tietoa mahdollista välittää eteenpäin, voiko tiedon välittämisestä tehdä kokemuksellisen asian vai tapahtuuko se ilmoituksena eli joudumme väijäämättä tekemisiin uskon ja luottamuksen kanssa? Mitä arvoa sellaisella tiedolla on ihmiselle?

Uskoa eli luottamusta ei voi vähätellä, koska se voi joskus olla meidän ainoa mahdollisuus päästä eteenpäin. Usko voi perustua henkilökohtaisiin kokemuksiin ja muiden kokemuksiin perustuviin tiedonantoihin. Sen ei tarvitse olla sokeaa uskoa. Vähättely ei myöskään siksi ole suotavaa, koska uskon voima on uskomaton. Tieteellisestä kehityksestä huolimatta tiede ei ole pystynyt satojen vuosien aikana syrjäyttämään uskontoja eikä henkisyttä. Päinvastoin, ihmiset löytävät keinoja syntetisoida tiede ja uskonto elämään rinnakkain, koska molemmat ovat ihmiselle jollain tavalla elintärkeitä. Suomessa tämänsuuntaista virtausta edustaa Helsingin yliopiston digitaalisen yhteiskuntatieteen professori Krista Laguksen perustama Henkiset Tieteet -suunnitteluryhmä, jonka tavoitteena on tuoda henkiset tieteet yliopistoon¹³. Projekti on saanut mahdollisesti jopa satojen akateemisesti valveutuneiden ihmisten kannatuksen.

Noin viikko sitten luterilaisen kirkon piispat julkaisivat raportin¹⁴, jonka on allekirjoittanut iso

¹² Hallituksen esitys 58 / 2013 pdf s.22

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=7X1lQ11IWkU>

¹⁴ Katso uutinen: <https://yle.fi/uutiset/3-11079738> ja raportti: <https://evl.fi/documents/1327140/59134327/tieteiden-lahja.-piispojen-puheenvuoro-tieteiden-arvosta-ja-tehtavasta-jumalan-luomakunnassa.pdf>

joukko kirkon merkkihenkilöitä. Raportin kanta on, että 1800-luvulta periytynyt uskonnollisen uskon ja tieteellisen tiedon erillisyyksimalli on tullut liian kalliiksi ylläpitää. Uskonnon ja tieteen täytyy tutkia yhteisiä ja lomittaisia rajapintoja, kehittää dialogia, ei lokeroitua erilleen toisistaan. Koska tieteen merkitys ja luottamus tieteeseen suomalaisen tiedebarometrin¹⁵ mukaan on kasvanut, joutuu uskonto ottamaan vahvemman kannan siihen miten se käsittelee toisaalta uskonnon ja tieteen suhdetta verkostoina ja instituutioina, toisaalta tiedon ja uskon suhdetta yksilöiden näkökulmasta. Kirkko käsittelee tätä aihetta raportissaan tietysti kristinuskon kannalta, itse yritän miettiä sitä globaalisti ja yleisemmin uskontojen kantilta.

Loppu on uusi alku

En käy tässä jaksossa tätä aihetta syvällisemmin käsittelemään, mutta mielestäni seisomme hyvin tärkeän kysymyksen äärellä. Ei vain uskonnollisesti vaan myös epistemologisesti, ehkä jopa yhteiskunnallisesti. Tajuammeko, mikä yhdistää ja mikä erottaa tietoa, uskoa ja luottamusta? Ymmärrämmekö, mitä voimme ja mitä emme voi tietää? Kuka hyvän ja pahan tiedon puusta tai kuten se myös voitaisiin tulkita, kaiken-tiedon-puusta yrittää meille opettaa ja mitä? Myytin mukaan olemme jo syöneet puun hedelmää, ainakin kovasti jäkerrämme sitä, mutta tiedämmekö kaiken? Yrittääkö tarina opettaa meille, että 'älä kuvittele voivasi tietää kaiken?' Vai kysyykö tarina sarkastisesti, että 'luuletko voivasi yleensäkin tietää?' Tiedon tien kulkijan suurin uhka on ylpeys sanotaan. Rakkauden ja myötätunnon tien kulkijalla taas sokeus. Friedrich Nietzschen mukaan rakkaus tekee sokeaksi, ystävyys sulkee silmät. Missä pessimisti ei pety, siinä optimisti ei opi.

Tiedon ja totuuden kanssa on tyypillistä tehdä tietty retorinen kiepautus. Kohde, eli tiedon merkitys ulkoistetaan niin, että pidämme edelleen kyllä kiinni tiedon absoluuttisuudesta ja täydellisyydestä, mutta väitämme, että on mahdollista saada vain epätäydellisiä kuvauksia todellisuudesta. Emme voi siis saada käsiin koko tietoa, omistaa tai ymmärtää sitä kokonaisuudessaan.

Kukaan ei kykene kokonaan vangitsemaan (eng. *capture*) totuutta, ei ilmaisemaan eikä saavuttamaan sitä. Tämä on yleinen väite. Tällä jokseenkin mitätöidään tiedon arvo, koska siitä pahimmillaan tulee lopulta vain mielipidettä ja uskomuksia, jolloin kaikki väitteet maailmasta voidaan sijoittaa saman tietämättömyyden varjon alle. Tiedon ulkoistaminen absoluuttiseksi koskemattomaksi periaateksi on läheistä sukua täydellisen Jumala-käsitteen rakentamisen kanssa. Sinänsä retorinen tai mentaalinen toimenpide, joka tässä tehdään, on todellinen, suorastaan tavanomainen. Mutta onko se käyttökelpoinen tieto-käsitteen kanssa?

Jos kapseloimme tiedon niin, että se on immuuni sekä ymmärtämiselle että validoinnille, niin tärkeä tieteen periaate¹⁶ jää toteuttamatta. Arkisesti ajattelemme, että jos mikään ei voi järkyttää jotain näkemystä, niin näkemys on vahva. Mutta hiukan epäintuitiivisesti tieteessä sellaista katsotaankin heikoksi teoriaksi. Se, mitä ei voida todistaa on heikko, koska sen avulla voidaan perustella mikä tahansa, myös väärät johtopäätökset. Heikolla tiedolla

¹⁵ Katso uutinen: <https://yle.fi/uutiset/3-11061423> ja raportti: http://www.tieteentiedotus.fi/files/Tiedebarometri_2019.pdf

¹⁶ <https://fi.wikipedia.org/wiki/Falsifiointi>

voidaan todistaa mahdottomuuksia, sillä saadaan lehmätkin lentämään. Vahvaa tietoa on se, jolla voidaan perustella vain totuudenmukaiset väittämät. Siinä on haastetta ja ideaalia kerrakseen.

Tällaisia aiheita ja kysymyksenasetteluita on siis luvassa. Tulevalla kaudella tulen kapuamaan hyvän ja pahan tiedon monilehväiseen puuhun mahdollisimman korkealle sekä pureutumaan sen juuriin mahdollisimman syvälle. Arsenaalini on laaja, apuna myytit, uskonnot, filosofiat, tiede, teknologia, etymologia, tavanomaisuus ja erikoisuus, pohdinta, tulkinta ja lähteet, aivan kuten tähänkin asti. Uskon, että kaudesta tulee mielenkiintoinen, siitä saattaa tulla yllättäväkin.

Linkkejä

- Mesokosmoksen Facebook-sivut: <https://www.facebook.com/mesokosminen/>
- Jarkko S. Tuusvuori: [Nihilismi ja totuus](#), niin & näin 3/1994
- [Tiedebarometri 2019](#)
- [Kirkon tiedekannanotto 2019](#)
- [Teosofia.net](#)